

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ЯПОНСЬКОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ

METHODS OF JAPANESE ORAL LANGUAGE INSTRUCTION WITHIN THE SYSTEM OF BLENDED LEARNING

У статті розглядаються особливості організації навчання усного японського мовлення за технологією змішаного навчання. На основі анкетування, що було проведено серед викладачів і студентів навчальних закладів України, у яких викладається японська мова, аналізуються особливості сучасного стану впровадження змішаного навчання японського мовлення в закладах вищої освіти. Надається визначення технології змішаного навчання усного японського мовлення, описуються її складники (очне навчання; дистанційне навчання, яке також містить у собі онлайн-навчання; а також інтерактивне навчання). До того ж, наводиться перелік вправ і завдань, якими пропонується наповнити кожну зі складових частин змішаного навчання усного японського мовлення, а також приділяється увага особливостям виконання цих вправ онлайн. Зазначаються переваги використання системи змішаного навчання для організації викладання усного японського мовлення, що мають мотивувати як викладачів, так і студентів використовувати нові можливості, які надає така форма організації навчального процесу. Також виводяться принципи навчання студентів-філологів усного японського мовлення, які є притаманними саме для організації освітнього процесу з використанням технології змішаного навчання, а саме принцип взаємозв'язку компонентів у моделі змішаного навчання; принцип пріоритетності самостійного навчання, забезпечення автономності навчальної діяльності студентів; принцип перманентної підтримки самостійної навчальної діяльності студента; принцип спільної діяльності викладача-тьютора й студентів; принцип індивідуалізації навчання; принцип адекватного розподілу навчальної діяльності між очними і дистанційними формами; принцип мультимодального подання навчальної інформації; принцип урахування рівня технологічної підтримки й технологічної грамотності студентів, а також принцип інтерактивності.

Ключові слова: змішане навчання, інноваційні технології в освіті, навчання усного мовлення, переваги змішаного навчання, принципи змішаного навчання.

The article regards the peculiarities of organization of Japanese oral language instruction based on the model of blended learning. It dwells upon the

results of the survey which was conducted among the teachers and students of the universities of Ukraine where Japanese is taught as the major. The author analyzes the peculiarities of the current state of implementation of Japanese oral language instruction based on the model of the blended learning in the universities of Ukraine. The technology of Japanese oral language instruction based on the model of the blended learning is defined, while its components are also analyzed and described (face-to-face learning, distance learning, which also includes online learning, as well as interactive learning). Besides, the options for exercises, tasks and activities for each of the components of the Japanese oral language instruction based on the model of the blended learning are listed. Particular attention is given to the ways these activities may be performed and organized online. Also, the author mentions the benefits of using the model of the blended learning for the organization of Japanese oral language instruction, and those benefits are to motivate both the teachers and the students to use the new possibilities which are provided within this method of organizing the learning process. Also, the article elaborates upon the number of principles of teaching the students who major in Japanese oral language skills which can be regarded as the feature of the learning process organized using the model of the blended learning: the principle of the interconnection of the components within the model of the blended learning; the principle of individual learning being a priority; the principle of ensuring the autonomy of the learning process of the students; the principle of permanent support of the individual learning activities of the student; the principle of the teacher or a tutor and the students acting together as a team; the principle of the individualization of the studies; the principle of adequate distribution of the learning activities between face-to-face and distance forms of studies; the principle of the multimodal presentation of the learning information; the principle of taking into account the level of technological support and technological literacy of the students, as well as the principle of the interactivity.

Key words: blended learning, innovative technologies in education, oral language instruction, benefits of blended learning, principles of blended learning.

УДК 372.881.1

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.3-44>

Дибська Т.С.,
асистент кафедри мов і літератур
Далекого Сходу
та Південно-Східної Азії
Інституту філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Попри те що в сучасному суспільстві чітко простежується запит на максимальний рівень впровадження новітніх технологій у навчальний процес, розробка методики викладання іноземних мов, а зокрема східних мов, з використанням системи змішаного навчання ще досі перебуває на початковому етапі. Основними причинами відсутності системного впровадження змішаного навчання іноземних мов до системи освіти є відсутність

електронного контенту і готових матеріалів, відсутність знань і вмінь користуватися програмним забезпеченням, що є необхідним для розробки відповідних курсів, відсутність достатньої обізнаності про систему змішаного навчання та бажання змінювати традиційну систему навчання, брак часу для розроблення нових курсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед основних робіт дослідників, що стосуються принципів застосування змішаного навчання

в шкільній і вищій освіті, можна назвати праці О'Коннор К., Мортімер Д. і Бонд С. [5], а також Сталкера Х. та Хорна М. [6], які розробили основну класифікацію моделей змішаного навчання. Що стосується використання змішаного навчання для організації навчання іноземних мов у вищому навчальному закладі, заслуговують на увагу насамперед роботи Копилової Н. [1], Купріян А. [2], Попової Т. [3], та Фандей В. [4], посилання на які можна зустріти в цій статті.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У лютому 2020 р. було проведено анкетування серед викладачів і студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а також інших вишів міста Києва, в яких викладається японська мова. Мета анкетування полягала у виявленні рівня запровадження змішаного навчання в процес навчання японської мови, а також готовності викладачів і студентів до його використання. Під час анкетування вдалося встановити, що, хоча більшість викладачів підтримують систему змішаного навчання японської мови у ЗВО, вважаючи її більш ефективною для навчання японської мови, ніж система очного навчання, більшість викладачів мають лише окремі матеріали для впровадження змішаного навчання аудіювання й говоріння японською мовою, тоді як системність і систематичність такої подачі матеріалу відсутня. Студенти своєю чергою у своїх відповідях підтвердили, що хоча на заняттях з японської мови змішане навчання в них застосовується частково, для більшості студентів недостатньо навчальних ресурсів для вправління в аудіюванні й для підготовки до говоріння під час самостійної роботи. Переважна більшість студентів відзначили, що не отримують чітких інструкцій щодо організації самостійної роботи онлайн і переважно самі організують для себе роботу з самостійного вивчення японської мови; їм мало відомі електронні ресурси, які здатні забезпечити навчання японської мови, відсутнє спілкування в онлайн-режимі з носіями японської мови.

Результати анкетування показали, що загалом і викладачі, і студенти мотивовані до використання системи змішаного навчання говоріння й аудіювання японською мовою, проте наразі ця технологія не має системного впровадження в навчальний процес, і основними причинами цього є відсутність теоретично обґрунтованої й розробленої технології, а також сформованих у викладачів і студентів знань й умінь оперування необхідними електронними ресурсами.

Мета статті. Спираючись на вищезазначені результати опитування, запропонувати модель організації змішаного навчання майбутніх японських філологів усного японського мовлення, ще раз окреслити переваги, які розкриває перед викладачем введення до навчального процесу

системи змішаного навчання, а також акцентувати увагу на принципах, за якими має відбуватися змішане навчання усного японського мовлення майбутніх філологів.

Виклад основного матеріалу. Загалом, технологію *змішаного навчання японського усного мовлення* ми визначаємо як системне використання (у належній послідовності й взаємопов'язаності) методів і прийомів очного, дистанційного, онлайн та інтерактивного навчання, максимально оптимальних для форми навчання й адекватних для досягнення навчальних цілей.

Очне навчання реалізується за такими напрямками:

- у процесі виконання фонетичних, лексичних і граматичних вправ, які студенти виконують в аудиторії під керівництвом викладача, з фронтальною перевіркою;

- у процесі виконання комунікативних завдань, пов'язаних з виголошенням монологів, проведення обговорень, дискусій у форматі викладач/студент, студент/студент;

- у прослуховуванні нетривалих аудіотекстів / перегляді відеофільмів;

- у проведенні підсумкового контролю.

У процесі навчання японського усного мовлення *дистанційне навчання* розуміємо як виконання завдань викладача студентами самостійно, без керівництва викладача, у зручному місці й у будь-який час з подальшою звітністю. Дистанційне навчання може здійснюватись як із синхронним, так і без синхронного використання інтернет-ресурсів. Різновидом дистанційного навчання визначаємо *онлайн-навчання*, яке в процесі опанування студентами усним японським мовленням розуміємо як самостійне виконання завдань з використанням інтернет-ресурсів у режимі прямої взаємодії з мережею (наприклад, прослуховування аудіотекстів, перегляд відеоматеріалів, виконання тестових завдань в онлайн-режимі, спілкування з викладачем / однокурсниками Скайпом тощо).

Дистанційне навчання (як онлайн, так і офлайн) реалізується за такими напрямками:

- у процесі виконання фонетичних, лексичних і граматичних вправ, які студенти роблять самостійно з автоматичною перевіркою / з наступним пересиланням електронною поштою викладачеві, з використанням автоматичної перевірки за допомогою системи Moodle; студенти можуть обирати вправи, орієнтовані на повторення вивченого;

- у процесі підготовки до монологічного й діалогічного мовлення (студенти слухають підготовлені або самостійно знайдені аудіоматеріали, на основі яких готують презентації, доповіді, готуються до обговорень); під час підготовчої роботи студенти можуть спілкуватися між собою та з викладачем Скайпом; використовувати програми й сервіси для створення презентацій;

– у процесі вправлення в аудіюванні (студенти самостійно слухають підготовлені або самостійно знайдені аудіотексти, виконують до них завдання з автоматичною перевіркою, зокрема з використанням автоматичної перевірки за допомогою системи Moodle або з висиланням результатів на електронну пошту; студенти можуть обирати тексти, враховуючи свій рівень готовності до їх виконання, свої інтереси, кількість прослуховувань – необмежена; кожен студент має вчитися обирати оптимальні стратегії й тактики навчання;

– у процесі спілкування Скайпом з носіями японської мови, а також з іншими особами, які можуть говорити японською;

– у процесі роботи з електронними словниками, підручниками тощо.

Інтерактивне навчання – така організація процесу навчання, в якій кожен студент є учасником колективного, взаємодоповнювального, заснованого на взаємодії процесу здобуття знань, навичок і вмінь; кожен член групи має тісно контактувати з іншими, нести відповідальність за допомогу іншим, працювати на спільний результат, набути навичок взаємодії [2, с. 45–46]. У процесі навчання усного японського мовлення інтерактивні види роботи використовуються як в умовах очного (організація й проведення дискусій, обговорень, дидактичних ігор, робота в парах), так і дистанційного (підготовка проєктів, взаємодопомоги, спілкування Скайпом) навчання.

Переваги змішаного навчання. На основі висновків науковців [1, с. 1167–1168; 3, с. 220; 4, с. 12–13] можна визначити такі переваги змішаного навчання японського усного мовлення:

– постійний доступ до навчальних матеріалів (*інформаційна доступність*), завдяки чому кожен студент може вільно визначати час, місце, способи й темпи навчання; у процесі навчання японського усного мовлення студенти мають у вільному доступі лексичні, граматичні, фонетичні вправи, матеріали (тексти й завдання до них) для аудіювання, візуальні опори для говоріння; означені матеріали спрямовані на реалізацію дистанційної частини технології змішаного навчання; найбільш важливим у цій позиції є вибір темпу й способів роботи, коли студенти можуть обирати рівень складності текстів для аудіювання, кількість прослуховувань тексту, кількість спроб виконання вправ;

– забезпечення *системності різних форм роботи* – очної, дистанційної; для кожної форми роботи обираються адекватні й оптимальні цілі, зміст і прийоми навчання; у технології змішаного навчання домінування не зазнає ні очна, ні дистанційна форма навчання, вони функціонують рівноправно, діють паритетно, кожна спрямована на реалізацію певних цілей;

– *можливість створювати якісні курси*, які складно розробити в умовах особистісного кон-

такту зі студентами через брак апаратури; технологія змішаного навчання дозволяє використовувати систематично електронні навчальні матеріали, забезпечує комунікацію між учасниками навчального процесу, без чого неможливим є навчання окремих видів мовленнєвої діяльності, зокрема аудіювання; для цього необхідне створення репозиторію електронних ресурсів, а також інструкцій у вигляді вправ стосовно роботи з цими ресурсами;

– *розвиток критичного мислення й здатності до автономної діяльності*, спрямованої на пошук необхідного матеріалу, аналіз, узагальнення, використання інформації у своїх цілях; компетентнісний підхід до навчання й концепція безперервної освіти спрямовані на розвиток особистості, здатної працювати автономно, постійно оновлювати знання й удосконалювати свої професійні вміння. Майбутній фахівець японської мови ще зі студентських часів повинен уміти автономно знаходити необхідні мовні й мовленнєві матеріали, визначати їхню цінність для свого розвитку, тим самим удосконалювати мовні знання й мовленнєві навички; автономно розв'язувати проблемні питання лінгвістичного характеру, самостійно організувати виконання вправ, а також їх перевірку;

– *розвиток рефлексії* до результатів навчності; під час автономного виконання вправ і завдань студенти мають більше можливості проаналізувати рівень своєї навченості, свої помилки й причини їх виникнення;

– *набуття й розвиток навчальних стратегій*; навчальні стратегії є визначальними в навчальній автономії, адже лише за умови володіння навчальними стратегіями (планування, управління, контроль) може відбуватися навчальна автономія; під час дистанційного навчання студенти набувають стратегій запам'ятовування лексичних і граматичних одиниць, набуття мовленнєвих навичок і вмінь, пошуку оптимального адитивного матеріалу, стратегії опрацювання цього матеріалу відповідно до комунікативних цілей, підготовки до говоріння;

– *раціональний розподіл використання навчального часу*, що здійснюється шляхом виконання студентами завдань в очному й заочному режимі;

– *урахування індивідуально-психологічних особливостей студентів*, можливість створення індивідуальних навчальних траєкторій для навчання кожного студента японської мови, враховуючи його здібності, схильність до вивчення мов, самостійність, особливості пам'яті, темп роботи;

– *оптимізація процесу навчання аудіювання й говоріння*: студенти мають змогу значно частіше слухати автентичне мовлення японців під час роботи з аудіо- й відеоматеріалами, саме під час дистанційного навчання студент може вправлятися

в аудіюванні необмежено в часі й обсязі прослуханих текстів; з іншого боку, якщо переважна частка роботи з аудіювання проходить автономно, то студенти матимуть більше можливості практикуватися в говорінні під час аудиторних занять;

– *підвищення інформаційної компетентності студентів.*

Що стосується **принципів змішаного навчання студентів-філологів усного японського мовлення**, варто зазначити, що методика змішаного навчання японського усного мовлення в тому числі ґрунтується на поєднанні загальнодидактичних (наочності, міцності, свідомості, науковості, активності, систематичності й послідовності, доступності й посиленості, міжпредметної координації (в межах мова/культура, мова/історія, мова / комп'ютерні технології), міжкультурної взаємодії), методичних принципів (комунікативності, інтегрованого навчання видів мовленнєвої діяльності й мовних аспектів, комунікативного спрямування формування мовленнєвих навичок, взаємопов'язаного навчання мови й культури, домінуючої ролі вправ, автентичності навчальних матеріалів, професійної спрямованості) традиційної методики. Проте також вона передбачає дотримання особливих принципів змішаного навчання, які ми визначили на основі висновків Т. Попової [3, с. 221–222] і В. Фандей [4, с. 21]. Це такі принципи:

– принцип *взаємозв'язку компонентів у моделі змішаного навчання*; усі види робіт (очні, дистанційні, онлайн, інтерактивні) повинні мати системний характер, бути чітко спланованими, покликаними вирішувати конкретні цілі навчання японського усного мовлення;

– принцип *пріоритетності самостійного навчання, забезпечення автономності навчальної діяльності студентів*; цей принцип передбачає, що самостійному навчанню слід надавати більшої переваги, адже самостійне навчання, з одного боку, дозволить студенту обрати зручний час, місце, темп роботи, способи виконання завдань, що значно сприяє формуванню його знань і розвитку навичок і вмінь, а з іншого боку, автономна навчальна діяльність сприятиме формуванню у студентів навчальних стратегій, розвитку рефлексії; тому будемо дотримуватися співвідношення очного й дистанційного навчання в пропорції 30% на 70% або 40% на 60%;

– принцип *перманентної підтримки самостійної навчальної діяльності студента*; відповідно до цього принципу самостійна робота повинна бути обов'язковим компонентом аудиторної протягом усього періоду вивчення дисципліни; викладач повинен розробляти навчальні матеріали, які забезпечують якість і результативність самостійної роботи; викладач має формувати стійку мотивацію до самостійної роботи;

– принцип *спільної діяльності викладача-тьютора і студентів*: відповідно до цього принципу викладач набуває функцій наставника, керівника навчального процесу, до якого в будь-який час можуть звернутися за консультацією студенти, організовує найбільш ефективні види робіт (без його безпосередньої участі), такі як виконання вправ з використанням автоматичної перевірки за допомогою системи Moodle, спілкування з носіями мови, з однокурсниками тощо;

– принцип *індивідуалізації навчання* передбачає врахування індивідуальних психологічних особливостей студентів (їхньої пам'яті, рівня навчальної автономії, навченості, мотивів й інтересів, темпу роботи, здібностей до вивчення японської мови);

– принцип *адекватного розподілу навчальної діяльності між очними і дистанційними формами*: цей принцип полягає в тому, що вибір очного чи дистанційного виконання завдань повинен бути орієнтований на досягнення результату;

– принцип *мультимодального подання навчальної інформації* полягає в розмаїтті засобів подачі інформації (на друкованих носіях, на електронних носіях, виконання й перевірка яких відбувається в режимі офлайн, на електронних носіях, виконання й перевірка яких відбувається в режимі онлайн), використанні Скайпу, електронної пошти, відеокурсів, аудіоматеріалів, презентацій, навчальної платформи Moodle, безпосередньому спілкуванні з викладачем, одногрупниками; вибір засобу подачі інформації повинен бути оптимальним для досягнення поставлених навчальних цілей;

– принцип *врахування рівня технологічної підтримки й технологічної грамотності студентів* полягає в тому, що дистанційні курси, які викладач розробляє в електронному форматі, повинні відповідати програмному забезпеченню, яке доступно кожному студенту, а також викладач має врахувати рівень технологічної грамотності студентів;

– принцип *інтерактивності* передбачає взаємодію студентів з викладачем, з одногрупниками, з носіями мови (або тими, хто володіє японською); інтерактивність повинна бути спрямована на формування компетентностей в усному мовленні, на реалізацію навчальних цілей, які досягаються в атмосфері взаємодопомоги, підтримки, моделювати ситуації реальної комунікативної взаємодії.

Висновки. Таким чином, якщо підсумувати все вищезазначене, технологія змішаного навчання японського усного мовлення є актуальною проблемою, відповідає правовій базі організації навчального процесу у виші й водночас також є педагогічно й психологічно обґрунтованою. Змішане навчання японського усного мовлення розглядаємо як технологію, яка полягає в системному використанні очних і дистанційних видів навчальної діяльності,

яка забезпечує інформаційну доступність, системність різних форм роботи, можливість створювати якісні курси, розвивати критичне мислення й здатність до автономної діяльності, розвивати рефлексію, раціонально розподіляти час, враховувати індивідуально-психологічні особливості студентів, оптимізувати процес навчання аудіювання й говоріння.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Копылова Н.А. Интегративная технология смешанного обучения [Электронный ресурс]. *Актуальные проблемы авиации и космонавтики*. 2017. № 13. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/integrativnaya-tehnologiya-smeshannogo-obucheniya> (дата звернення: 22.01.2020).

2. Куприян А.В. Интерактивное обучение [Электронный ресурс]. *ИСОМ*. 2015. № 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/interaktivnoe-obuchenie-2> (дата звернення: 24.01.2020).

3. Попова Т.П., Ненашева Т.А. Информационные технологии в обучении иностранным языкам в вузе (модель смешанного обучения) [Электронный ресурс]. *ИСОМ*. 2016. № 6–1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/informatsionnye-tehnologii-v-obuchenii-inostrannym-yazykam-v-vuze-model-smeshannogo-obucheniya> (дата звернення: 23.01.2020).

4. Фандей В.А. Теоретико-прагматические основы использования формы смешанного обучения иностранному (английскому) языку в языковом вузе : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Москва, 2012. 23 с.

5. O'Connor C. Blended learning: Issues, benefits and challenges. / C. O'Connor, D. Mortimer, S. Bond. *International Journal of Employment studies*. 2011. № 19. P. 62–82.

6. Stalker H. Classifying K-12 blended learning [Электронный ресурс] / H. Stalker, M. Horn *Mountain View*. CA : Innosight Institute Inc. 2012. URL: <http://www.innosightinstitute.org/innosight/wpcontent/uploads/2012/05/Classifying-K-12-blended-learning2.pdf> (дата звернення: 20.08.2019).